

Alex Michaelides

IZDAVAČ**buybook**

Radićeva 4, Sarajevo

Tel: + 387 33 550-495

Fax: + 387 33 550-496

redakcija@buybook.ba

www.buybook.ba

ZA IZDAVAČA

Damir Uzunović

Goran Samardžić

NASLOV IZVORNIKA

The Silent Patient, Alex Michaelides

Copyright © Alex Michaelides 2019

Copyright © za bosanski jezik Buybook, 2020.

Sva prava pridržana. Nijedan dio ove knjige ne smije se reproducirati u bilo kojem obliku bez prethodnog dopuštenja izdavača.

UREDNIKA

Ida Hamidović

PREVOD S ENGLESKOG

Danko Ješić

LEKTURA I KOREKTURA

Lejla Mahmutović

LAYOUT

Boriša Gavrilović

DIZAJN NASLOVNICE

Boris Stapić

ŠTAMPA

Grafičar, Bihać

Alex Michaelides

NIJEMA PACIJENTICA

S engleskog preveo Danko Ješić

Sarajevo, 2020.

Mojim roditeljima

“A zašto Alkestida stoji i šuti?”
Euripid, ALKESTIDA

Prolog

Dnevnik Alicije Berenson

14. juli

Ne znam zašto pišem ovo.

To nije istina. Možda znam, ali samo ne želim priznati sebi.

Ne znam kako da nazovemo to – ovu što pišem. Malo je pretenciozno nazvati to dnevnikom. Nemam mnogo toga da kažem. Anne Frank vodila je dnevnik, ili Samuel Pepys – a ne neko kao ja. Nazvati ovo “hronikom” zvuči nekako suviše akademski. Kao da bih trebala pisati svakog dana, a to ne želim – ako mi to postane obaveza, nikad je neću ispuniti.

Možda mu neću davati nikakav naziv. Neimenovano nešto što povremeno pišem. To mi se više sviđa. Kad jednom daš nečemu ime, to te sprečava da vidiš sve ili razumiješ zašto je to važno. Usredsrijediš se na tu riječ; koja je samo najmanji dio, tek vrh ledenog brijega. Nikad nisam bila vješta s riječima – uvijek sam razmišljala u slikama, izražavala se slikama – tako da nikad ovo ne bih počela pisati da nije bilo Gabriela.

U posljednje vrijeme bila sam depresivna zbog nekih stvari. Mislila sam da to dobro skrivam, ali primijetio je – naravno da jeste, on primjećuje sve. Pitao me je kako napreduje slikanje – rekla sam da ne napreduje. Donio mi je čašu vina, a ja sam sjedila za kuhinjskim stolom dok je on kuhao.

Volim gledati Gabriela kako se kreće po kuhinji. Spretan je kuhar – otmjen, graciozan, organizovan. Za razliku od mene. Ja samo pravim nered.

“Razgovaraj sa mnom”, rekao je.

“Nemam šta da ti kažem. Samo ponekad naprosto zaglavim u svojim mislima. Osjećam se kao da gacam kroz blato.”

“Zašto ne pokušaš zapisivati stvari? Praviti bilješke? To bi moglo pomoći.”

“Da, pretpostavljam. Pokušat ću.”

“Nemoj to samo govoriti, draga. Učini to.”

“Hoću.”

Nastavio me je gnjaviti, ali nisam ništa preduzela u vezi s tim. A onda mi je, nekoliko dana poslije, donio ovu malu bilježnicu da u nju zapisujem stvari. S crnim kožnim povezom i debelim bijelim listovima. Prešla sam rukom preko prve stranice, osjetila glatkoću, a onda naoštrila olovku i počela.

I bio je u pravu, naravno. Već se osjećam bolje – zapisivanje ovoga pruža mi nekakvo olakšanje, odušak, prostor da se izrazim. Pomalo neke terapije, pretpostavljam.

Gabriel to nije rekao, ali vidim da je zabrinut za mene. A ako želim biti iskrena – a itekako mogu – pravi razlog zbog kojeg sam pristala da vodim ovaj dnevnik jeste da bih ga umirila – da bih mu dokazala da sam dobro. Ne mogu podnijeti pomisao da se brine zbog mene. Ne želim mu izazvati uznemirenost, rastužiti ga ili mu nanijeti bol. Mnogo volim Gabriela. On je, bez ikakve sumnje, ljubav mog života. Volim ga tako potpuno, sveobuhvatno, da ponekad imam osjećaj da će me to ugušiti. Ponekad mislim...

Ne. Neću pisati o tome.

Ovo će biti vesele bilješke o idejama i slikama koje me umjetnički nadahnjuju, stvarima koje kreativno utiču na mene. Samo ću pisati pozitivne, sretne, normalne misli.

Lude misli su zabranjene.

I

“Onaj ko ima oči da vidi i uši da čuje, može se uvjeriti da nema smrtnika koji je sposoban da sakrije tajnu. Ako su mu usta nijema, on brblja vrhovima prstiju; izdaja curi iz svake njegove pore. Zbog toga je zadatak, da se učini svjesnim ono najskrovitije u ljudskoj duši, lako rješiv.”

Sigmund Freud, UVOD U PSIHOANALIZU

1.

Alicia Berenson imala je trideset tri godine kad je ubila svog muža.

Bili su u braku sedam godina. Oboje su bili umjetnici – Alicia je bila slikarica, a Gabriel poznati modni fotograf. Imao je prepoznatljiv stil, fotografisao je poluizgladnjele, polugole žene iz neobičnih, ružnih uglova. Nakon njegove smrti, cijene njegovih fotografija dosegle su astronomske visine. Da budem iskren, njegove radove smatram previše izvještačenim i plitkim. Ne posjeduju ništa od sirovog kvaliteta najboljih Alicijinih radova. Naravno da ne znam dovoljno o umjetnosti da bih mogao reći hoće li Alicia Berenson izdržati test vremena kao umjetnica. Njen talent uvijek će biti nadjačan njenom ozloglašenošću, tako da je teško biti objektivan. A mogli biste me optužiti da sam pristrastan. Sve što vam mogu ponuditi jeste vlastito mišljenje, ako vam to nešto znači. A za mene je Alicia neka vrsta genija. Osim tehničke potkovanosti, njene slike imaju neku nevjerovatnu sposobnost da vam privuku pažnju – gotovo da vas zgrabe za grlo – i drže vas čvrsto.

Gabriel Berenson ubijen je prije šest godina. Imao je četrdeset godina. Ubijen je dvadeset petog augusta – to ljeto bilo je neuobičajeno toplo, možda se sjećate toga, s nekim od najviših dotad

izmjerenih temperatura. Dan kad je umro bio je najtopliji te godine.

Gabriel se rano probudio tog posljednjeg dana svog života. Automobil je došao po njega u 5:15, parkirao se ispred kuće u sjeverozapadnom dijelu Londona, u kojoj je živio s Alicijom, u blizini Hampstead Heatha, i odvezao ga na snimanje u Shoreditch. Gabriel je proveo dan fotografišući modele na nekom krovu za *Vogue*.

Ne zna se mnogo o Alicijinom kretanju. Trebala je imati izložbu, a zaostajala je s pripremama. Vjerovatno je provela dan slikajući u kućici na kraju vrta, koju je odnedavno bila pretvorila u atelje. Ispostavilo se da je Gabrielovo snimanje kasnilo i on se nije vratio kući do jedanaest uvečer.

Pola sata poslije, njihova komšinica Barbie Hellmann čula je nekoliko hitaca. Barbie je pozvala policiju i vozilo je krenulo iz stanice na Haverstock Hillu u 23:35. Stiglo je pred kuću Berensonovih tri minute poslije.

Ulazna vrata bila su otvorena. Kuća je bila u mrklom mraku; nijedan prekidač za svjetlo nije radio. Policajci su prošli kroz predsoblje i ušli u dnevnu sobu. Osvijetlili su sobu naizmjeničnim svjetlosnim snopovima baterijskih lampi. Alicia je stajala kraj kamina. Bijela haljina avetinjski joj se presijavala na svjetlosti baterijske lampe. Alicia kao da nije bila svjesna prisustva policije. Bila je nepomična, ukočena – kao statua od leda – s neobičnim, prestrašenim izrazom lica, kao da je vidjela nešto užasno.

Puška se nalazila na podu. Kraj nje, u sjenci, sjedio je nepomični Gabriel, vezan za stolicu žicom obmotanom oko gležnjeva i zapešća. Isprva su policajci mislili da je živ. Glava mu je bila blago nakrenuta na jednu stranu, kao da je u nesvijesti. Zatim je snop svjetlosti otkrio da je Gabriel nekoliko puta pogođen u lice. Lijepe crte lica zauvijek su mu nestale, a na njihovom mjestu bio je spaljen, ogaravljen, krvav nered. Zid iza njega bio je isprskan komadićima lobanje, mozga, kose... i krvi.

Krv je bila posvuda – raspršena po zidovima, tekla u tamnim potočićima po podu, preko drvenih daski. Policajci su pretpostavili da je to Gabrielova krv. Ali krvi je bilo previše. A onda je nešto zasjalo pod svjetlošću baterijske lampe – nož na podu kraj Alicijinih stopala. Još jedna zraka svjetlosti otkrila je krv na Alicijinoj bijeloj haljini. Jedan policajac uhvatio je Aliciju za ruke i prinio ih svjetlu. Na venama na zglobovima imala je duboke rane – svježije rane koje su obilato krvarile.

Alicia se odupirala pokušajima da joj spase život; bila su potrebna trojica policajaca da je obuzdaju. Odveli su je u bolnicu Royal Free, udaljenu samo nekoliko minuta. Onesvijestila se na putu do tamo. Izgubila je mnogo krvi; ali je preživjela.

Narednog dana ležala je u jednokrevetnoj sobi u bolnici. Policija ju je ispitala u prisustvu njenog advokata. Alicia je sve vrijeme šutjela. Usne su joj bile blijede, beskrvne; povremeno su se trzale, ali nisu proizvele nijednu riječ, nijedan zvuk. Nije odgovarala na pitanja. Nije mogla, nije htjela, govoriti. Nije govorila ni kad su je optužili za Gabrielovo ubistvo. Šutjela je kad su je uhapsili, odbila je da prizna ili poredne krivicu.

Alicia više nikad nije progovorila.

Njena uporna šutnja pretvorila je ovu priču od uobičajene porodične tragedije u nešto značajnije: neku tajnu, neku zagonetku koja je narednih mjeseci zauzimala novinske naslove i maštu čitalaca.

Alicia je nastavila šutjeti – ali dala je jednu izjavu. Slikanjem. Počelo je kad su je otpustili iz bolnice i smjestili u kućni pritvor do početka suđenja. Prema sudski određenoj psihijatrijskoj sestri, Alicia gotovo da nije jela ni spavala – samo je slikala.

Alicia se obično mučila sedmicama, čak mjesecima, prije nego što bi počela raditi na novoj slici – pravila je bezbrojne skice, često je mijenjala kompoziciju, eksperimentisala je s bojama i oblicima – to je bila duga trudnoća prije produženog porođaja, tokom

kojeg je svaki potez kistom bio mučno izveden. Sad je drastično izmijenila svoj stvaralački proces i završila je ovu sliku nekoliko dana od muževog ubistva.

A većini ljudi to je bilo dovoljno da je osudi – povratak u atelje tako brzo nakon Gabrielove smrti odavao je izuzetnu bezosjećajnost. Čudovišno odustvo kajanja hladnokrvnog ubice.

Možda. Ali ne zaboravimo da Alicia Berenson možda jeste ubica, ali je i umjetnica. To ima smisla – makar meni – da ona uzme kist i slika, i izrazi svoja komplikovana osjećanja na platnu. Nije čudo što joj je slikanje, bar jednom, bilo izuzetno lako; ako se bol može nazvati lakom.

Slika je bila autoportret. U donjem lijevom uglu platna bio ispisani naslov grčkim slovima u svijetloplavoj boji.

Jedna riječ:

ALKESTIDA.

2.

Alkestida je junakinja grčkog mita. Najtužnije ljubavne priče. Alkestida je svjesno žrtvovala svoj život za svog muža Admeta i umrla umjesto njega kad niko drugi nije htio. Nije bilo jasno kako je uznemirujući mit o žrtvovanju povezan s Alicijinom situacijom. Pravo značenje te aluzije ostalo mi je neko vrijeme nepoznato. Sve dok jednog dana istina nije izašla na vidjelo...

Ali suviše žurim. Trčim pred rudu. Moram krenuti od početka i dozvoliti da događaji govore sami za sebe. Ne smijem ih mijenjati, izvrtati, niti govoriti ikakve laži. Nastavit ću korak po korak, polako i oprezno. Ali odakle da počnem? Trebam se predstaviti, ali možda ne još; uostalom, nisam ja junak ove priče. Ovo je priča Alicije Berenson, tako da moram početi od nje i *Alkestide*.

Slika bila je autoportret, predstavljala je Aliciju u kućnom ateljeu u danima nakon ubistva, kako stoji pred štafelajem i platnom, s kistom u ruci. Gola je. Tijelo joj je predstavljeno uz dosta pojedinosti: pramenovi duge riđe kose padaju joj na koščata ramena, plave vene vide se kroz prozirnu kožu, svježi ožiljci na oba zapešća. Drži kist u ruci. S njega kaplje crvena boja – ili je to krv? Prikazana je u činu slikanja – a to platno je prazno, kao i njen izraz lica. Glava joj je okrenuta preko ramena i zuri pravo u nas. Otvorena usta, razmaknute usne. Nijema.

Za vrijeme suđenja, Jean-Felix Martin, koji je upravljao malom galerijom u Sohou što je zastupala Aliciju, donio je kontroverznu odluku, koju su mnogi nazvali senzacionalističkom i morbidnom, da izloži *Alkestidu*. Činjenica da je umjetnica trenutno u zatvoru zbog ubistva muža značila je, prvi put u dugoj historiji te galerije, redove ispred ulaza.

Stajao sam u redu s drugim pohotnim ljubiteljima umjetnosti, čekajući kraj crvenih neonskih svjetala obližnjeg seks-šopa. Jedan po jedan ulazili smo u galeriju. Kad smo ušli, odveli su nas do slike, kao uzbuđenu gomilu na vašaru koja se pokušava probiti do kuće strave. Na kraju sam se našao pred *Alkestidom*.

Zurio sam u tu sliku, zurio u Alicijino lice, pokušavajući protumačiti izraz u njenim očima, trudeći se da razumijem – ali taj portret mi je prkosio. Alicia je zurila u mene – bezizražajnog lica – nerazumljiva, nedokučiva. Nisam mogao pronaći ni nevinost ni krivicu u njenom izrazu lica.

Drugi ljudi lakše su je čitali.

“Čisto zlo”, prošaputala je žena iza mene.

“Zar ne?”, saglasio se njen pratilac. “Hladnokrvna kučka.”

Malo nepošteno, mislio sam – s obzirom na to da Alicijina krivica još nije bila dokazana. Ali istina je bila da je zaključak unaprijed donesen. Tabloidi su je označili kao krivca od početka: fatalna žena, crna udovica. Čudovište.

Činjenice su bile jednostavne: Alicia je pronađena sama s Gabrielovim tijelom; samo njeni otisci prstiju bili su na pušci. Nije bilo nikakve sumnje da je ona ubila Gabriela. *Zašto* ga je ubila, s druge strane, ostalo je nepoznato.

Mediji su pisali o tom ubistvu i razne teorije pojavljivale su se u štampi i radijskim i televizijskim jutarnjim programima. Dovođeni su stručnjaci da objasne, osude, opravdaju Alicijine postupke. Mora da je bila žrtva bračnog nasilja, to je prevršilo mjeru, pa je, jednostavno, eksplodirala? Druga teorija uključivala

je seksualnu igru koja je krenula po zlu – muž je pronađen vezan, zar ne? Neki su sumnjali da je staromodna ljubomora natjerala Aliciju da ga ubije – možda neka druga žena? Ali na suđenju je brat opisao Gabriela kao brižnog muža, veoma posvećenog svojoj ženi. A šta je s novcem? Alicia nije imala velike koristi od njegove smrti; ona je bila bogata, naslijedila je novac od oca.

I tako su se nastavljala ta beskrajna nagađanja – bez odgovora, samo još pitanja – o Alicijinom motivu i njenoj šutnji. Zašto je odbijala da govori? Šta to znači? Krije li nešto? Štiti nekoga? Ako je tako, koga? I zašto?

Sjećam se da sam u to vrijeme mislio da, dok svi razgovaraju, pišu i raspravljaju se o Aliciji, u središtu ove grozničave, bučne aktivnosti nalazi se neka praznina – šutnja. Sfinga.

Za vrijeme suđenja, sudija je sumnjičavo gledao Alicijino uporno odbijanje da govori. Nevini ljudi, kako je istakao sudija Alverstone, imaju običaj da glasno i često izjavljuju svoju nevinost. Alicia ne samo što je nastavila šutjeti nego nije pokazivala nikakve znakove žaljenja. Nije zaplakala nijednom tokom suđenja – mediji su često isticali tu činjenicu – lice joj je ostalo nepomično, hladno. Zaledeno.

Odbrana nije imala mnogo izbora do da podnese molbu za utvrđivanje smanjene uračunljivosti: Alicia je imala dugu historiju mentalnih problema, kako je pisalo, još od djetinjstva. Sudija je odbacio mnogo toga kao neutemeljeno – ali na kraju je dozvolio da mu mišljenje promijeni profesor Lazarus Diomedes, profesor forenzičke psihijatrije na Imperial koledžu i direktor klinike u Groveu, obezbijedenoj forenzičkoj jedinici u sjevernom dijelu Londona. Profesor Diomedes tvrdio je kako je Alicijino odbijanje da govori samo po sebi dokaz velike psihičke uznemirenosti – i da to treba uzeti u obzir prilikom izricanja presude.

To je bio prilično zaobilazan način da se kaže nešto što psihijatri ne govore lako: Diomedes je smatrao da je Alicia luda.

To je bilo jedino objašnjenje koje je imalo nekog smisla: zašto bi inače muškarca kojeg voli vezala za stolicu i izbliza ga upucala u lice? A onda ne pokaže grižu savjesti, ne da nikakvo objašnjenje, čak ne govori? Mora da je luda.

Mora da jeste.

Na kraju je sudija Alverstone prihvatio zahtjev za utvrđivanje smanjene uračunljivosti i savjetovao porotu da donese odluku u skladu s tim. Alicia je poslije primljena u Grove – i smještena je pod nadzor spomenutog profesora Diomedesa, čije je svjedočenje toliko uticalo na sudiju.

Istina je bila da, ako Alicia nije luda – odnosno, ako je njena šutnja samo gluma, predstava za porotu – onda joj je plan upalio. Spasila se duge zatvorske kazne – a ako se u potpunosti oporavi, mogla bi izaći na slobodu za nekoliko godina. U tom slučaju, sigurno je već došlo vrijeme da glumi oporavak? Da povremeno kaže riječ ili dvije, a onda još nekoliko; da polako izrazi neku vrstu griže savjesti? Ali ne. Sedmice su prolazile, a onda i mjeseci, pa je prošla godina – a Alicia još jednako nije govorila.

Samo je šutjela.

I tako, bez novih otkrića, razočarani mediji konačno su izgubili zanimanje za Aliciju Berenson. Pridružila se ostalim nakratko poznatim ubicama; licima koja pamtimo, ali imenima koja zaboravljamo.

Ne svi mi, moram naglasiti. Neki ljudi – uključujući i mene – nastavljaju biti opčinjeni mitom o Aliciji Berensom i njenom dugotrajnom šutnjom. Kao psihoterapeut, jasno vidim da je pretrpjela veliku traumu u vezi s Gabrielovom smrću; a ova je šutnja manifestacija te traume. Nesposobna da se pomiri s tim što je uradila, Alicia se naglo zaustavila, kao neki pokvaren automobil. Želio sam joj pomoći da ponovo upali motor – pomoći Aliciji da ispriča svoju priču, da se izliječi i oporavi. Želio sam je popraviti.

Bez namjere da se hvalim, osjećam se jedinstveno kvalifikovanim da pomognem Aliciji Berenson. Ja sam forenzički psihoterapeut i navikao sam da radim s najbolesnijim i najranjivijim pripadnicima društva. A nešto u Alicijinoj priči lično me je dotaklo – toliko sam saosjećao s njom od samog početka.

Nažalost, tad sam još radio u Broadmooru i tako bi liječenje Alicije bilo – trebalo biti – čista maštarija da se sudbina nije neočekivano umiješala.

Gotovo šest godina nakon što je Alicija primljena na liječenje, otvorilo se slobodno mjesto za forenzičkog psihoterapeuta u Groveu. Čim sam vidio taj oglas, znao sam da nemam drugog izbora. Pratio sam instinkt i prijavio se za taj posao.

3.

Zovem se Theo Faber. Imam četrdeset dvije godine. I postao sam psihoterapeut jer sam bio sjeban. To je istina – mada to nije ono što sam rekao prilikom razgovora za posao, kad su me to pitali.

“Šta vas je privuklo psihoterapiji?”, pitala je Indira Sharma dok me je gledala preko okvira svojih velikih naočala.

Indira je bila psihoterapeut konsultant u Groveu. Imala je više od pedeset pet godina, okruglo lijepo lice i dugu crnu kosu prošaranu sijedima. Osmjehnula mi se – kao da me uvjerava da je ovo lako pitanje, samo zagrijavanje za ona teža koja će uslijediti.

Oklijevao sam. Osjećao sam da me ostali članovi komisije posmatraju. Trudio sam se da ih gledam u oči dok sam izgovarao uvježban odgovor, dirljivu priču o honorarnom radu u domu za stare kad sam bio tinejdžer; i kako mi je to podstaklo zanimanje za psihologiju; što me je poslije dovelo do postdiplomskih studija iz psihoterapije i tako dalje.

“Želio sam pomoći ljudima, pretpostavljam”, rekao sam i slegnuo ramenima. “To je to, stvarno.”

A to je bilo sranje.

Mislim, naravno da sam želio pomagati ljudima. Ali to je bio manje važan cilj – posebno kad sam počeo sa školovanjem. Prava motivacija bila je potpuno sebična. Želio sam pomoći sebi.

Vjerujem da se to odnosi na većinu ljudi koji se bave mentalnim zdravljem. Ta nas profesija privlači jer smo oštećeni – proučavamo psihologiju da bismo pomogli sebi. Drugo je pitanje jesmo li spremni da to priznamo ili ne.

Kao ljudska bića, nemamo baš mnogo sjećanja na prve godine života. Volimo misliti o sebi kako se pojavljujemo iz te prvobitne magle s potpuno formiranim karakterima, kao što se Afrodita uzdigla savršena iz morske pjene. Ali, zahvaljujući sve češćim istraživanjima razvoja mozga, znamo da to nije tačno. Rođeni smo s napola formiranim mozgom – više nalikujemo na blatnjavu grudvu gline nego na neko božanstvo s Olimpa. Kao što je psiholog Donald Winnicot rekao: “Ne postoji nešto što se naziva beba.” Razvoj naše ličnosti ne odvija se u izolaciji, već u odnosu s drugima – oblikuju nas i dovršavaju neviđene, nezapamćene sile; konkretno, naši roditelji.

To je zastrašujuće iz očiglednog razloga – ko zna kakva smo poniženja pretrpjeli, kakve muke i zlostavljanja u tom periodu kojeg se ne sjećamo. Naš je karakter formiran a da nismo bili ni svjesni toga. U mom slučaju, odrastao sam osjećajući se napeto, uplašeno, tjeskobno. Ta tjeskoba kao da je nastala prije mene i postojala odvojeno od mene. Ali pretpostavljao sam da je poticala od mog odnosa s ocem, kraj kojeg se nikad nisam osjećao bezbjedno.

Nepredvidljivi i nasumični bjesovi mog oca činili su svaku situaciju, koliko god bezazlenu, potencijalnom katastrofom. Neka nevina primjedba ili nesuglasica mogla je pokrenuti njegov gnjev i dovesti do niza eksplozija od kojih nije bilo zaklona. Kuća se tresla kad je on vikao i jurio za mnom do moje sobe na spratu. Bacio bih se ispod kreveta i sakrio tamo, uza zid. Udisao bih prašnjav zrak, molio se da me zidovi progutaju i da nestanem. Ali njegova ruka bi me zgrabila i izvukla da se suočim sa sudbinom. Opasač izvučen iz pantalona zviždao bi kroz zrak prije udarca;

svaki udarac bacao me je na bok, pekao mi je meso. Zatim bi šibanje bilo završeno, naglo kao što je i počelo. Ja bih se sklupčao na podu. Kao neka krpena lutka koju je odbacilo bijesno dijete.

Nikad nisam bio siguran šta sam uradio da bih izazvao taj gnjev ni jesam li ga zaslužio. Pitao sam majku zašto je otac stalno tako ljut na mene – a ona bi očajno slegnula ramenima i rekla: “Otkud ja znam? Tvoj otac potpuno je lud.”

Kad je rekla da je lud, nije se šalila. Kad bi ga danas pregledali psihijatri, pretpostavljam da bi mom ocu utvrdili poremećaj ličnosti – neku neliječenu bolest koju je imao cijelog života. Posljedica toga bili su djetinjstvo i adolescencija ispunjeni histe-rijom i fizičkim nasiljem; prijetnje, suze i razbijanje stakla.

Bilo je trenutaka sreće, naravno; obično kad otac nije bio kod kuće. Sjećam se jedne zime kad je mjesec dana bio u Americi, na nekom službenom putu. Trideset dana majka i ja smo imali punu vlast nad kućom i dvorištem, bez njegovog budnog oka. Tog je decembra u Londonu padao snijeg i cijelo naše dvorište bilo je pokriveno debelim, bijelim, čistim tepihom. Mama i ja napravili smo Snješka. Svjesno ili ne, napravili smo ga da predstavlja našeg odsutnog gospodara: nazvao sam ga “tata” i zbog njegovog velikog trbuha, dva crna kamena umjesto očiju, dvije kose grančice umjesto strogih obrva, postojala je stvarno nevjerovatna sličnost. Dovršili smo tu iluziju dajući mu očeve rukavice, šešir i kišobran. A onda smo ga počeli žestoko zasipati snježnim grudvama i hiho-tali se kao nestašna djeca.

Te noći bila je prava mećava. Moja majka otišla je u krevet, a ja sam se pretvarao da spavam, a onda sam se iskrao u dvorište i stajao na snijegu koji pada. Ispružio sam ruke, hvatao pahulje, gledao ih kako mi nestaju na prstima. To je istovremeno bilo radosno i frustrirajuće, i predstavljalo je neku istinu koju nisam mogao izraziti; rječnik mi je bio suviše ograničen, moje riječi suviše slobodne u mreži koja ih je trebala uhvatiti. Nekako

je hvatanje tih nestajućih pahulja bilo kao posezanje za srećom; čin posjedovanja stvari koje odmah nestaju. To me je podsjetilo da postoji svijet izvan ove kuće: svijet nepregledan i nezamislivo lijep; svijet koji je, zasad, bio izvan mog domašaja. To sjećanje često mi se vraćalo tokom godina. Kao da je nesreća koja ga je okruživala učinila taj kratki trenutak slobode još blistavijim; kao neko malo svjetlo koje sija u tami.

Moja jedina nada za opstanak, shvatio sam, bila je da se povučem – fizički kao i psihički. Morao sam otići daleko, daleko. Tek tad ću biti bezbjedan. I na kraju, s osamnaest godina, imao sam ocjene koje su mi garantovale mjesto na fakultetu. Napustio sam taj poluotvoreni zatvor u Surreyju – i mislio sam da sam slobodan.

Prevario sam se.

Tad to nisam znao, ali bilo je prekasno – internalizirao sam svog oca, introjektirao ga, zakopao ga duboko u svoju podsvijest. Bez obzira na to koliko daleko bježao, nosio sam ga sa sobom kud god da pođem. Pratio me je pakleni, neumoljivi hor furija i sve su imale njegov glas – urlale su da sam bezvrijedan, sraman, neuspješan.

Tokom prvog semestra na fakultetu, te prve hladne zime, glasovi su se pogoršali, onesposobljavali su me, kontrolisali me. Sputan strahom, nisam mogao izlaziti, družiti se ili sticati prijatelje. Bilo je kao da nisam ni napustio kuću. Bilo je beznadežno. Bio sam poražen, zarobljen. Satjeran u ugao. Bez izlaza.

Jedno rješenje nametnulo se samo.

Išao sam od apoteke do apoteke i kupovao paracetamol. Kupovao sam samo po nekoliko pakovanja kako ne bih pobudio sumnju – ali nisam se morao brinuti. Niko nije obraćao pažnju na mene; bio sam, očigledno, onoliko nevidljiv koliko sam se takvim osjećao.

U mojoj sobi bilo je hladno i obamrlim i nespretnim prstima otvorio sam jedno pakovanje. Bio mi je potreban ogroman trud

da progutam sve te tablete. Ali natjerao sam sebe da ih popijem, jednu po jednu. Zatim sam otpuzao do svog neudobnog, uskog kreveta. Zatvorio sam oči i čekao smrt.

Ali smrt nije došla.

Umjesto nje snašao me je prodoran, neizdrživ bol u utrobi. Presamitio sam se i povraćao, bljuvao žuč i napola svarene tablete svuda po sebi. Ležao sam u mraku, dok mi je vatra gorjela u želucu, naizgled cijelu vječnost. A onda, polako, u tami, shvatio sam nešto.

Nisam želio umrijeti. Ne još; ne dok još nisam živio.

I to mi je dalo nekakvu nadu, iako nejasnu i neodređenu. To mi je pomoglo da shvatim kako ovo ne mogu uraditi sam: bila mi je potrebna pomoć.

Pronašao sam je – u obliku Ruth, psihoterapeutice koju sam upoznao putem studentske zdravstvene službe. Ruth je bila sjedokosa i punačka, izgledala je kao neka dobra baka. Imala je saosjećajan osmijeh – osmijeh kojem sam želio vjerovati. Isprva nije mnogo govorila. Samo je slušala dok sam ja govorio. Pričao sam o svom djetinjstvu, svom domu, svojim roditeljima. I dok sam govorio, shvatio sam da, bez obzira na to koliko bile uznemirujuće stvari o kojima sam pričao, nisam osjećao ništa. Bio sam odvojen od osjećanja, kao šaka odsječena od ostatka ruke. Pričao sam o bolnim uspomnama i samoubilačkim nagonima – ali nisam ih osjećao.

Povremeno sam gledao u Ruthino lice. I, na moje iznenađenje, suze su joj se skupljale u očima dok je slušala. To je možda teško razumjeti, ali te suze nisu bile njene.

Bile su moje.

U to vrijeme nisam to razumio. Ali tako terapija funkcioniše. Pacijent prenosi svoja neprihvaćena osjećanja terapeutu: i terapeut preuzima sve ono što se pacijent plaši da osjeća i onda osjeća umjesto njega. A onda, sasvim polako, vraća ta osjećanja pacijentu. Kao što je Ruth uradila sa mnom.

Nastavili smo se viđati nekoliko godina. Ona je ostala jedina konstanta u mom životu. Preko nje sam internalizirao jednu novu vrstu odnosa s drugim ljudskim bićem: zasnovanog na obostranom poštovanju, iskrenosti i ljubaznosti – ne na osuđivanju, bijesu i nasilju. Polako sam se počeo osjećati drugačije iznutra – manje prazno, sposobnije za osjećanja, manje uplašeno. Taj grozni unutrašnji hor nikad me nije potpuno napustio – ali sad sam imao Ruthin glas da mu se suprotstavi i obraćao sam manje pažnje na njega. Kao posljedica toga, ti glasovi u mojoj glavi postali su tiši i privremeno su nestajali. Ponekad sam se osjećao smireno, čak sretno.

Bilo je očigledno da mi je psihoterapija doslovno spasila život. I još važnije, poboljšala je kvalitet mog života. Taj ljekoviti razgovor bio je najvažniji za ono što sam postao – u najdubljem smislu me je odredio.

To je bilo, znao sam, moje zanimanje.

Nakon studija završio sam obuku za psihoterapeuta u Londonu. Za vrijeme obuke nastavio sam se viđati s Ruth. Nastavila mi je pružati podršku i ohrabrivati me, mada me je upozorila da ne gajim iluzije o putu koji sam odabrao: “To nije mačiji kašalj”, rekla je. Bila je u pravu. Rad s pacijentima, neprijatna iskustva – pa to se pokazalo daleko od ugodnog.

Sjećam se svoje prve posjete psihijatrijskom odjelu. Nekoliko minuta nakon mog dolaska, jedan pacijent svukao je pantalone, čučnuo i izvršio veliku nuždu preda mnom. Smrdljiva hrpa govana. I naredni događaji, manje gadni ali podjednako dramatični – haotični, neuspjeli pokušaji samoubistva, pokušaji samopovređivanja, nekontrolisana histerija i bol – bili su previše za mene. Ali svakog puta sam, nekako, pronalazio neku dotad nepoznatu otpornost. Postajalo je sve lakše.

Čudno je kako se brzo čovjek navikne na neobičan, nov svijet psihijatrijske klinike. Postaneš opušten u prisustvu ludila – i ne

samo ludila drugih nego i vlastitog. Svi smo ljudi, vjerujem u to, samo na različite načine.

To je razlog zašto sam – i kako – povezan s Alicijom Berenson. Bio sam jedan od sretnijih. Zahvaljujući uspješnoj terapijskoj intervenciji u mladosti, uspio sam se udaljiti od ruba psihičke tame. U mislima sam uvijek razmatrao drugu mogućnost: mogao sam poludjeti i provesti ostatak života u nekoj instituciji, kao Alicia. Izvukao sam se pukom srećom.

Naravno da ništa od toga nisam rekao Indiri Sharmi kad me je pitala zašto sam postao psihoterapeut. To je, uostalom, bio razgovor za posao i, ako ništa drugo, znao sam kako se igra ta igra.

“Na kraju”, rekao sam, “vjerujem da vas obuka čini psihoterapeutom. Bez obzira na vaše prvobitne namjere.”

Indira je mudro kimnula. “Da, tako je. Sasvim tačno.”

Razgovor je protekao dobro. Moje iskustvo iz Broadmoora predstavljalo je moju prednost, rekla je Indira – pokazivalo je da se mogu nositi s ekstremnim stresom. Odmah su mi ponudili posao i ja sam ga prihvatio.

Mjesec dana poslije, bio sam na putu do Grovea.